

ONAGY ZOLTÁN

Bölcsészlány a kapuban

Részlet a Barbara regénye munkacímű regényből

1.

„Kurvára elege van a hazugságból” – gondolja az ember. És valóban elege van. Mindenből. Júniusvég. Nincs kalapja semmihez, ami saját, bakancsa sincs. Rányit a bölcsészlány egyik küldeményére, hogy belenézzen gyorsan, mielőtt fordul a nap, besüt a dolgozószobába, mert napsütésben biztosan nem olvas kezdőt. Altatja már tíz napja. A lány kora tavasszal rontott rá, hogy véleményezze néhány írását, válaszolt is valami semlegest, se nem bántót, se nem biztatót, azóta nem szabadul.

Hat erőlködő, csinált cím, hat rövidke írás, háromezer karakter alatt. Nyitja a képmellékletet. Jó arc, érdekes, finom, szomorú, aszimmetrikus, de jó. Szerencse, hogy nem a seggéről küld fotósorozatot. „Egy aszimmetrikus segg kifejezetten irritáló időnként – gondolja vigyorogva. – Néha.”

Hat novella arról, hogy milyen szar egy huszonéves nő élete. Senki nem érti, pedig mindent megtesz. A mellékelt levélben megsúgja, hogy az első négy novellát élvezte íráskor. Barátnője az javasolta, olyat írjon, ami „független a személyétől és a személyiségétől”, de idegennek érezte írás közben is, javítás közben is. Pedig ő élvezni szeretné. „Kinek van igaza?” – kérdezi a bölcsészlány.

Az első négy novellácska egyes szám első személy: blog. Vagy olyas. A szomszéd, a boltos, a részeg a kocsmajutóban tavaszi napsütésben, a városi lány és a vad téri galamb. A maradék kettőben a lány megy az utcán, a nép, aki látja, tűnődik, miért olyan szép a lány az utcán, és miért olyan magányos. A mondatokkal semmi baj. A mondatokkal általában nincs baj. Elkészülnek, úgy maradnak állva, elhalnak a papíron. Nem érik el a következő mondat nyitószavát.

„Azt a félkerekűt, aki beígérte magának, hogy írni élvezet, verje fejbe a laptoptáskájával, amint látja – mondja az ember a válaszevélben. – Akkor élvezet írni, ha amíg az író az egyik mondatot leírja, megszüli a másikat, és amíg azt begépelem, a következőt, és így tovább. Mire unná, utálná, mire kiderül, hogy hülye ötlet, végigvihetetlen, elkészül. Ha élvezetet akar, rántsön magára egy fiatal papot vagy csöndért a sarokról, ha lát a közelben egyet, ezek többnyire üzembékék egy kis élvezetre, de sokat ne várjon a dologtól, ha írni akar.”

ONAGY ZOLTÁN (1952, Budapest) író, szerkesztő. Esztergomban él. Utóbbi könyvei: Cerinka (egy háborús csecsemőgyilkosság hiteles krónikája), Páros játék A-val (IJ Kiadó, 2012), Egy teremtés története – beszélgetőkönyv Géczi Jánossal (Gondolat, 2014), Peremvilág – szerelem tiltott utakon (interjúkönyv a melegek világáról, Gulisio Tímeával, Athenaeum Kiadó, 2015).

Aztán: „Hangulat, érzelem, benyomás, világbölcsesség, mély emberi bölcsesség – nem egyszerű prózában. Próbáljon történetet tolni alájuk, a történeten keresztül fókuszálni a meghatározó életérzésre. Bár az életérzést akár el is hagyhatja.”

A bekezdésben végig ezt ragozza az ember. Amit szokott. „A szókinccse színes, mondatai rendszerezettek, sztorit dugjon alá. Abba maga is belebolondulna, ha az erkély alatti trubadúr, ami magának dalol naphosszat, balalajkáján összesen egy húr zeng, csak egyet penget, ami szerint szarhegyben élünk. Írja azt, hogyan mászik ki, milyen fúrót használ, miből sodorja a kötelet. Vagy mit tudom én.”

„Köszönöm a bizalmát, de kérem, csak akkor küldjön újat, ha képes történetet mesélni. Író ne akarja megmutatni magát, soha, semmikor, érzéseit, érzelmeit főleg ne. Írónak ne legyenek érzelmei történetével kapcsolatban, csak technikája. Az érzelem kiváltság. Az olvasóé, benne terem. Hagyja meg az olvasónak.”

„Nna! – mondja hangosan. – Fél évig nem akarok látni kúrónovellát, mimóza-novellát, szerelmes novellát.”

*

A mélbokszban a bölcsészlány új levele, a gemkapocsból látja, újra csatolmányal. A szövegben azt mondja, nem akarja terhelni, de írt történeteket is korábban, ugyan nézné meg, lenne szíves – az ember. Nem kíván sokat, csak mondja meg, merre induljon.

„Régi, régebbi írást egyáltalán nem kérek, mindig csak a legújabbat, ha kérnék egyáltalán, de nem kérek” – morogja az ember. És valóban nem kér. – „Nem ismerem magát, honnan tudhatnám, merre menjen, hiszen olyan vékony a lehető sáv az erősen nem ajánlott és az ajánlott között, minden író maga kénytelen megtalálni. Kinek gyorsan megy, kinek lassan, más meg soha nem talál rá.” Aztán hozzácsapja: „Abból, amit láttam, maga csak magával képes érdemben foglalkozni, maga magát izgatja, hát írja magát. Miután felismeri, hogy nem maga a világ legfontosabb és legérdekesebb teremtménye, nem egy generációs példaérték, belefárad, hogy mindig csak maga meg maga, nézi a gépet, a billentyűzetet egy reggelen, és képtelen lesz leírni egy rohadt bekezdést, annyira szürkének, érdektelennek találja. Na, ebben a pillanatban derül ki, akar-e még író lenni. Várja ki az időt. Így történik, nők esetében szinte mindig. Amit eddig láttam. Az írás életprogram. Ha nem az, kár beleölni az időt, az energiát. Maga nagyon fiatal, van ideje eldönteni, hogyan, merre, melyik úton.”

Belenéz az írásokba, amelyeket történetközpontúnak nevez a bölcsészlány. Igaz. A 'pinna történetei', hogyan igen, hogyan nem. Nyilván sok Nők Lapját meg bulvárt forgat. Pinna pinnával.

„Jó, hogy a levél után nyitottam a novellákat – gondolja az ember –, hozzáírtam volna az életprogram-közhely mellé a pinna se életprogram-közhelyet.” Egy nőnek. Ne legyen. Író nőnek a pinna ne legyen életprogram. Bármennyire is követelőző, erőszakos. És hát nyugodjunk bele, ez egy ilyen szerv, tudjuk, ismerjük. A programot először vele kénytelen lefuttatni mindenképpen. Végül megkérné, ha vár kicsit a levéllel, ugyan sorolná fel az öt legfontosabb regényt, és az öt legutóbb olvasottat. De már elküldte a választ. És nem érdekli. Olvas, amit akar. Az eredeti válaszon nem módosít az új csomag.

*

Újabb levelek a bölcsészlánytól. A lány semmivel nem ért egyet, amit kifogásolt. Az irodalomnak az általános emberi humanitást kell szolgálnia. Ráadásul sértőnek találja, amit írt róla az ember, ő egészen mást gondol, saját magáról például azt, hogy elég színes és érdekes egyéniség, hogy érdekelje az olvasót, és ő maga se unja el magát soha. Az ember nem válaszol. Várja, hogy teljen a reménytelen szombat a zuhogó esőjével, bánatos színeivel, lelombozó szürkéjével.

A bölcsészlányt is beszorítja az eső, és a pesti szürkéből óránként meglódit egy karcos, felháborodott levelet, ahogy halad javított, színes kéziratában. Leginkább azt veszi zokon, hogy nem találja elég izgalmasnak, hogy saját magát elunja – az ember szerint. Merthogy, írja, számára komoly inspiráció, amikor jönnek a dicsérő, elismerő vélemények, ha elolvastatja ismerőseivel, barátaival. A szerkesztőtől nem ezt várta, hogy lebéntsa, amikor tiszta szívvel, őszinte érdeklődéssel, mint idősebb, tapasztaltabb pályatársnak felajánlotta véleményezésre a novellisztikáját. Így fogalmaz: „eddigi életműve novellisztikáját”.

Az ember ezen már csak röhög, ha bosszantja is. Nem válaszol. Tizenhét levél a nap folyamán. Egyre dühösebbek. A tizenhét eddig meglévő mellé még tizenhét. Kész elbeszélés. A fiatal tehetség az emberi jogaiért harcol.

Átcsomagolja a leveleket wordbe, és átküldi H.-nak, a helyettesnek, aki nő, aki jobban érti a nőt, ha működik a női szolidaritás, aki napról napra növekvő pocakjával, s a benne úszó jövevénytel tölti a napot, ugyancsak sértve duzzog ma, hogy legyen jókedve, és lássa, milyen csodák léteznek a világon. Azonnal válaszol:

„Hehe! Nem bírnék elviselni még egy tanítványt maga mellett, drága Mester – nem vagyok tanítványfogadó állapotban, baszodalásan! Milyen a próza, jó?”

„Vékony. Ego-próza – írja az ember, de mielőtt eldöntené, hogyan fogalmazza, van benne valami különleges, éppen keresi, hol találja, ott a direkt kérdés: – Ne mondj semmit, küldd át. Hadd nézek bele.”

Sötétedik. Az ember túlélte a napot. Az estében már nem buborékolnak a tócsák az úttesten. A pocakos helyettes nem válaszol. Talán érdekesnek találja a kisprózákat. Dühöng, gondolkodik a következő lépésen.

2.

Előbb H., a pocakos, hogy beszélni kíván az emberrel.

„Én is – írja az ember –, de levélben beszéljük meg. Ha itt vagy, ha ott vagyok, vége a beszélhetnéknek, soha nem beszélgetünk, mindig halasz-tunk. Ugyan miért?”

„Fázol még?”

„Erről nem óhajtok beszélgetni” – dörren vissza az ember.

„Miről óhajtanal?”

„Te miről?”

„Megírom.”

„Rendben. Én is.”

E némiképp táviratívá alakított dialóg után azonnal a bölcsészlány – melléklettel.

„Küldök egy olyan elbeszélést, amit biztosan lesz kedve elolvasni” – írja.

„Nézzük” – gondolja az ember, rányit. Újra egyes szám első személy. Az ifjú író a főszereplő. Három bekezdést küzd végig az ember, szentséggel nyeli a birtokos ragokat.

„Nem kérem, köszönöm! – válaszolja. – Ha azt akarja, hogy elolvassam, ha képes rá, írjon egy történetet, amiben nem maga és a maga segge a főszereplő.”

Nem jut a végére.

„Kizárt – gondolja –, hogy még egy seggközpontú fiatal író. Ki van csukva.”

*

Küldemény. Nem nyitja. Rámordult a napokban, hogy elég a magányos, búbanatos fiatal író szerepéből, ez a része nem érdekli. Ha eredményesen förmedt, volt értelme. Ha eredménytelen, törli. Bizonyos mechanizmusok megélése egyszer sok, az érintettek beragadnak a hülyeségbe, az ismétlés pedig maga a bűnözés, ismétlésre rég nincs ideje.

Kettőre H.-t várja, a pocakos helyett. A vendég szőlőt hoz, majd elköszön, holnap-holnapután Pest, csütörtökön az apját viszi felülvizsgálatra. Csak este jut vissza a bölcsészlány küldeményéhez. Rövid levél kíséri a hosszú prózát. 30 000 karakter. Ejsze, mondja az ember, és próbálja kiszámítani, mikor, hány napja közölte mogorván, hogy nem kér és olvas el még egy novellát, ahol a bölcsészlány bánatos pinnája a felkent főszereplő. Nem emlékszik, mikor. Összecsúsznak a napok. Négy? Öt napja?

„Látogatás” a címe.

Óvatosan lépked az anyagban. Éppen elég okot talál, hogy óvatos legyen. A címoldal harmadik harmada körül átvedlik olvasóba. Berántja az írás. Film. Fekete-fehér film. Fények, árnyékok, csupa mozgás és csupa csendek, megállók, kimerevedő képek. Romos, elhanyagolt kórház valahol az Alföldön, egy lapos város legszélén, bolondok a szeles őszi kertben veszszősöprűvel, sötét és büdös kórtermek, vedlő festésű ajtók, izzadtságzagú nővér. Fiatal nő látogatja az édesanyját, akivel életre-halálra összevesztek három éve. Közben az anya megbetegszik, kórházba kerül. De megtiltja, hogy a lányát értesítsék.

Két szempár figyel, lát, két száj beszél felváltva. A mélyebb, lassú, alt anya, és a megbéklyózott, visszafogott, türelmetlen kanca. Két nő. Anya és lánya. Éppen, mielőtt elfáradna az egyik, elhalkul, lelassul, vált, belép a párhuzamos hang. Ügyes. Érdekes. Arányos. Csupa ritmus, nagydob és konga. „Huh” – mondja. Ül az ember, ülve lassít, hogy megértse, mit olvasott. Nehogy a csapdába fusson, mert mást várt, kezdőt, kísérletet, vékonyabbat. Mert fanyalgott a méretre, kikötés, hogy tízezer karakter föléd akkor se mehet küldemény, ha maga Dosztojevszkij küldi. Mert az eddig olvasottak után nehézkesebb leszakadást várt az ego-szövegekről, nem azonnali átmenetet. Ezek szerint kinél használ a figyelmeztetés, ki meghallja a kérést, ki úgy marad – szervileg marad úgy.

„Huh! Ez jól szól! – mondja. De nem kezd bele újra. – Hajnalban, majd reggel.” Reggel tisztább a fej. Elmenti az „idegen anyagok” boksza. Közben azon gondolkodik, jó volna gyorsan két hasonló darab, hárommal lehetne mit kezdeni, kilencvenezer. Kinek lehetne ajánlani? Ráfordulni a következő kilencvenezerre.

Nem válaszol. Majd reggel. Talán reggelre tudja, mit válaszoljon.

*

Ébredés után gyorsan olvassa a „Látogatás”-t. Csak a meglepően jól sikerült és a bejelölt túl- vagy alulstilizált részeknél lassít, hogy kiderítse, milyen tervekkel, milyen hatásra számolva változtat az írás alaphangján az ifjú szerző. Úgy gondolja, talán korábban készültek. Két kicsi és egy méreteres, talán tízezres belső szövegtest készen állhatott, az összekötőszöveg készült frissen, legutóbbi jelentkezése óta. Remekül összekombinálva, sima felfutókat, lejárókat ácsolt. Szervesül, összeér az egész.

A lilákat, az elnyeklő túlzásokat jelzi, az elütéseket. Végül próbaképpen kiválaszt három különleges szókapcsolatot, lefuttatja a guglin, lopott anyag-e, hátha profi író nem látott, nem olvasott írása. Az ördög nem alszik.

„Naszentség! – gondolja az ember, mielőtt a levélhez ül. – Most ugrik a majom a vízbe.” Belevágjon, ne vágjon? Van dolga, nincs dolga? Kötelessége-e? Akar-e segíteni? Mit akarjon?

„Ez jó. Remek – válaszolja. – De mindenki más helyett Vitéz Mihály feljajdulására figyeljen most, amíg van módja és lehetősége, amíg nem fektet az egészbe túl sok erőt és álmot. Fusson messze az irodalomtól. A szagát se érezze. Addig tegye, amíg nincs valódi köze hozzá. Addig könnyebb. „Az is bolond, aki poétává lesz Magyarországon.” Semmi nem változott Csokonai óta. Az irodalom soha semmit nem igazol, semmit nem old meg. Ha egyedül van, a magányát ássa mélyebbre. Ha elégedetlen, azt. Ha próféta, a próféataságát teszi mozdíthatatlanná. Fusson innen. Tűnjön el, és hagyjon engem is békében.”

Nem küldi. Túl olcsó válasznak. Vár, amíg visszajön a hajnali sétából.

Indulás előtt átfutja a várakozó válaszevelet. Nem tudja pontosan, mit akar. Egyetlen dolog biztos, semmi bonyodalmat. Egyszerűt akar, átláthatót. Olvasni, mondani valamit, ami nem bonyolult, nem feszít, és nem ragozható hülyén. Viszont, ha nő van benne, az maga a bonyodalom. Ha író, duplán az. Nézi, keresi, mi adhat garanciát, hogy úgyszólván kívül maradni, ha esetleg képes rá, de ennyi, semmi több.

Az olvasás után azonnal megírt válaszevelet végére illeszt két óvatos mondatot. Sürgeti a telő idő. A kezdő ideje ötvenszer gyorsabban robot, várja a visszaigazolást, tudja a saját életéből, jól emlékszik. Ha nem akar reagálni, foglalkozni a nővel, döntenie kell. Most válaszol tisztességesen, vagy kivágja. Van indok, hiszen nincs lapja, nincs kiadója, nincsenek kapcsolatai, ideje sincs, kedve sincs.

Indulás előtt végre elküldi. Gyors futam, gyors egészségügyi Kristófkört tervez, esőre áll, eső előtt hazaérne. Eső előtt fedél alá kerül, igaz, nem otthon. Tizenegyre jut haza, két levél várja a gépben.

1. „Kedves Szerkesztő, köszönöm! Végre valami, amit élvez. Nem pontosan az apára gondoltam, használható, hiteles apaképet nem tudok prezentálni a meglévő csomagból, és nem is kórház-folytatásban gondolkodtam, de megpróbálom a maga kedvéért. Péntekre elkészülhetek.”

2. „Minden hónapban egy hétvégét kirándulok, a maga történelmi kisvárosa kimaradt eddig, kideríthetetlen, miért, talán erre az inspirációra várt. Péntekre elkészülök a »testvér-elbeszéléssel«, ahogy nevezte, szombaton leutazom, ott alszom, bejárom a várost, a környéket. Ha volna ideje rám, szombaton vagy vasárnap találkozunk, megbeszélhetnénk. Mit gondol?”

Hm, morogja rosszkedvűen az ember. Erre gondolt, amikor gondolt, hogy ezt ne. Vagy hasonlóra.

Négy nap után, a negyedik nap kora estéjén becsúszik a felületre bölcsészlány második nagyobb anyaga, az alföldi kórház apa-szemmel, férj-szemmel. A beteg feleség férj-szemmel, a forradalmian hisztérikus nagylány apa-szemmel. A szakadt kórházba érkező férj a beteg feleség szemével, modorában, hangján. A kísérőlevél rövid, lényegre törő:

„Ha olvashatónak találja, olyannak, amit várt, és jelzi, jövök a holnapra vonatkozó kérdéseimmel. Készen állok az útra.”

„Nocsak. A nők mindig mindenre készen állnak, mint Jago. Basszák meg!”

Kicsit zilált az anyag, igen szűkre szabta a határidőt azzal, hogy a hétvégét ráiktatta, de jó, kerek marad. Néhol megcsúszik, a gyorsan lekent elbeszélés kockázata, hogy túlbeszéli az alapot. Egészében mégis pontos és szikár. Egy futammal jut a végére. A váltások közvetlenebbek, a két hang, a két tónus pontosan elkülönül, a két öreg – az apa és az anya – sutgó gyűlölete tapintható. Érzékeny megfigyelő az író, szinte sehol a didaktikus, pedig a történet, a két szülő és az azonos helyszín – tálcán kínálja. Apró dolgok, események, képek egymásra kötött láncreakciója.

„Rendben van. Ez egy rendben lévő írás volna, ha nem volna a történetben nagyobb, szellősebb természet” – gondolja. Ezt válaszolja. Hozzáteszi, csak egyszer futotta át, most belekezd újra, de addig is gondolkodjon azon, az egészet, a három különféle helyzetű embert képes-e láttatni egy negyedikkel, például a történetben egyszer felbukkanó dagadt kórházi nővérrel, aki közről követi az eseményeket, és ami keretbe foglalhatná. Idegen szem azt is meglátja, amit más nem.

„Ne jöjjön! Ne utazzon! – zárja a levelet. – Ha ilyen lendületben, dolgozon inkább. Csinálja készre, adjon időt magának, ne érezze úgy később, hogy nem feküdt bele rendesen. Az írás megköveteli, hogy száz kézzel fogja. Ha nem így történik, később javíthatja.”

Azonnal koppan a válasz: „Köszönöm a jó szót, de nézze! Beszélni, beszélgetni szeretnék magával. Beszélnem kell magával. Nem a séta a lényeg. A levél, ráadásul a maga modorában, elég személytelen. Nem gondolja? Tudnom kell, hogy maga élő személy, teste van, szeme és hangja, nem valami fantom a távolban, aki gorombákat mond.”

Néhány perccel tíz előtt válaszol, abban a reményben, hogy ezzel zárja a hétvége kelleténél hosszabbra nyúlt kérdését.

„Gondolja át újra. Én nem sétálgatok, nem is sétálgathatok a városban. Egyáltalán nem sétálok a séta kedvéért. És nem vagyok idegenvezető. Nem járom körbe magával a hegyet, a völgyet, nem üldögelek magával a folyóparton, nem csodálom a bazilikát, hétszentség, hogy nem. Felejtse el gyorsan. Arról nem beszélve, hogy életben semmivel se vagyok se szebb, se türelme-sebb. Sőt, mennyire nem. Javaslom, maradjunk a hagyományos formáknál.”

„Szerkesztő úr, elhatározott dolog a holnapi út, akár találkozom magával, akár nem. Hétvégére elkértem a barátnóm kocsiját, hogy ne legyek (legyünk) a városhoz kötve, ha magának kellemetlen, kényelmetlen. Kilenc és tíz között érkezem. Közös ismerősünktől elkértem a maga telefonszámát, ha esetleg nem volna gépénél, akkor is elérem, hívom a mobilján. Nem akarok semmit, csak találkozni magával. Semmi többet. Jó éjt!”

Jo, jo, gondolja dühösen, rövid o-val az ember.

Nem foglalkozik hétvégi városi séta gondolatával sem. Más se hiányzik, gondolja. Hosszú, áztató fürdésre készül, mint a krokodil. Csak az orra kint a vízből. Amikor hűl, lábbal új forrót zúdít bokatájra.

Hosszú, karcos hét. Szerencse, hogy vége.